

17 september 2023, 16e zondag van de zomer

1e Schriftlezing: Exodus 32: 7-14, 2 Schriftlezing: Matteüs 18: 21-35

Gemeente van Christus, zo meteen zullen we het weer bidden: vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren. Over schuld en vergeving gaat het vanochtend. Vergeving spreekt niet vanzelf. De Frans-joods filosoof Emmanuel Levinas zei ooit: 'Een wereld waarin vergeving almachtig wordt, is onmenselijk'. Hiermee kwam hij op voor de integriteit van slachtoffers: vergeving kan niet bij excuus en 'zand erover' blijven. Er is meer voor nodig. Zo is vergeving ook vanuit Bijbels perspectief een precair, maar cruciaal proces.

Over de tekst uit Exodus 32 die wij lazen, zegt Emmanuel Levinas dat de Heer hier als slachtoffer wordt geschetst, waarbij er pas sprake van vergeving kan zijn nadat er door het volk oprecht berouw is getoond. Mozes verblijft al lang op de berg in de nabijheid van de Heer, waar de Heer hem onder meer de tien geboden, de tien woorden ten leven, gegeven heeft. Het duurt voor het volk onder aan de berg allemaal wel erg lang en zij fabriceren ondertussen hun eigen godheid, in de vorm van een gouden kalf. De Heer reageert teleurgesteld en woedend. In plaats van Zijn volk, spreekt de Heer nu over het volk van Mozes. Het is jouw volk, zegt Hij tegen Mozes. Hij laat het volk los. Er dreigt een breuk te ontstaan tussen de Heer en Zijn mensen. Maar Mozes weet dat af te wenden. Hij doet dat niet door vergeving voor het volk te vragen, maar door te proberen de Heer milder te stemmen. De reden van de woede van de Heer wordt daarbij niet betwist, maar wel of de consequentie van de breuk met het volk terecht is. Het was immers de Heer zelf die het volk als Zijn volk uit Egypte wegvoerde. De uitkomst lezen we twee hoofdstukken verder, in Exodus 34. De breuk met het volk wordt afgewend wanneer het volk beterschap belooft en zich daarnaar ook gedraagt. Na het oprechte berouw kunnen de Heer en het volk zich opnieuw aan elkaar verbinden, wat bezongen wordt in Psalm 103:

Liefdevol en genadig is de Heer,
Hij blijft geduldig en groot in zijn trouw.
Niet eindeloos blijft hij twisten,
Niet eeuwig duurt zijn toorn.

In de lezing uit Matteüs 18 gaat het over vergeving als een bevrijdende beweging. Want vergeven doe je niet alleen voor die ander aan wie je vergeving schenkt. Je doet het ook voor jezelf. Want zolang je iemand niet vergeeft, zit je aan die iemand vastgeklonken met de ketens van de wrok. Een medegevangene van Nelson Mandela zei dat hij pas echt vrij was toen hij zijn beulen had vergeven. Hij zei: vergeving was het dynamiet waarmee ik de gevangenis van de wrok opblies waarin ik opgesloten zat. Dynamiet, daar is niets softs of zoetigs aan. Het was hard, maar het was de enige uitweg om weer een leven te hebben, zei hij. Het Griekse woord voor vergeving dat in de tekst gebruikt wordt, betekent ook letterlijk loslaten', 'vrijlaten', in de zin van 'achterlaten', 'met rust laten' en 'prijsgen'. In het woord zit de helende kracht van vergeving; je laat los, zodat er ruimte komt voor iets nieuws, voor een nieuwe toekomst. Zo kunnen ouders ook bereid zijn om hun kinderen te vergeven wanneer dat nodig is, hoe zwaar hen dat soms ook valt. Ze vergeven dan niet omdat het wel meevalt wat er gebeurd is,

maar omdat ze willen dat hun kind toekomst heeft. Ze willen het niet gevangen laten zitten in schuld.

Zo gaat het ook in de Bijbel over vergeving als een bevrijdende beweging. In de Evangelielezing van vandaag zien we dat vergeving bij God begint, maar dat het de bedoeling is dat wij het doorgeven. Anders stopt het. Als jij je naaste niet vergeeft, raak je verstopt met wrok, en dan kan Gods vergeving in jou geen ruimte krijgen. In de tekst uit Matteüs 18 gaat het over een dienaar die een onvoorstelbare schuld bij een koning heeft. Het is een volstrekte illusie als de slaaf de koning verzekert dat hij de gehele schuld zal terugbetalen, bij tienduizend talenten gaat het omgerekend namelijk enkele honderden miljarden schuld. Maar de koning laat hem vrij en scheldt hem zijn schuld kwijt. Buiten gekomen, stuit deze knecht, aan wie zo ongelooflijk veel vergeven is, op een mededienaar die hem een betrekkelijk gering bedrag schuldig was. Deze richt zich tot hem in exact dezelfde bewoordingen als de dienaar zo-even tot de koning sprak. De dienaar reageert nu echter niet met een 'vrijlating', maar hij laat zijn mededienaar gevangen zetten. Waar vergeving betekent, dat iemand in vrijheid gezet wordt, houdt de weigering tot vergeving in, dat iemand op zijn schuld wordt vastgepind.

De kern van de gelijkenis uit Matteus, is dat Gods vergeving in Christus ons wil bevrijden tot een kunnen vergeven. Precies dat is de stromend beweging waar het in het Onze vader om gaat: vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren. Daarbij gaat het niet om een soort mechanisch vergeven. Dat klinkt door wanneer Petrus in het begin van de tekst vraagt hoe vaak je vergeving moet schenken. Alsof bij vergeving tot zeven tellen genoeg is. Jezus antwoordt met zeventig maal zeven, waarmee hij aangeeft dat vergeving niet aan een aantal keer verbonden is. Vergeving is niet mechanisch, maar oneindig. Van belang is juist het proces van vergeving en waar het toe leidt, namelijk tot een herstel van de relatie tussen God en mensen en tussen mensen onderling.

Dat vergeving voor beide partijen helend en bevrijdend kan zijn, klinkt ook door in het informatiepakket dat Micha Nederland voor kerken heeft samengesteld om met elkaar na te denken over de doorwerking van het Nederlandse slavernijverleden en over de excuses die onlangs op dit gebied door verschillende autoriteiten zijn gemaakt. Dat informatiepakket heeft als titel: gedeeld verleden, gedeelde toekomst. Dat is wat een schuldbelijdenis teweeg kan brengen, wanneer de gemaakte excuses ook worden geaccepteerd. Dan kan er niet alleen over het verleden gesproken worden, maar ook over een toekomst, ja een gedeelde toekomst. Dat is wat vergeving doet. Juist daarom klinkt vanuit het Evangelie de oproep tot vergeving; de oproep open de weg van de vergeving altijd open te houden, omdat jou ook vergeving te deel is gevallen in de weg die Jezus Christus is gegaan met het oog op een volkomen verzoening van alles wat niet goed is gegaan. En omdat het mensen opnieuw aan elkaar verbindt, waar pijn en boosheid scheiding bracht.

De Evangelietekst van vanochtend eindigt met de woorden dat een ieder zijn of haar broeder of zuster van harte moet vergeven. Het is nogal wat, wat hier gevraagd wordt. Vergeving kan toch nooit afgedwongen worden? En soms is er teveel gebeurd, teveel beschadigd geraakt,

dat vergeving een brug te ver is. Hoe moet je dan deze woorden lezen? Wat ook dan overeind blijft staan is de helende en bevrijdende werking van vergeving waar het Evangelie vandaag over spreekt. Dat is echter nooit iets dat opgelegd kan worden. Het kan echter wel groeien, al is het tegen de verdrukking in. Jezus zegt ons vanochtend eigenlijk dat Hij dat ons ook gunt. Omdat het zo helend en bevrijdend kan zijn, omdat het je blik van het verleden naar de toekomst kan doen richten; omdat het rust kan geven, om iets los te laten, achter je te laten. Dat kan een heel moeilijke en misschien zelfs levenslange weg zijn. En soms lukt het misschien echt niet; er zijn bijvoorbeeld altijd twee partijen voor nodig; de ander moet de vergeving wel willen ontvangen. Maar als het wel lukt en er ruimte voor vergeving komt, komt er ruimte voor een nieuwe toekomst, ruimte opnieuw voor het leven:

Geef mij dat ik van harte zeer
Mijn vijand mag vergeven,
Zoals Gij mij vergeeft, O Heer.
En geeft aan mij het leven. Amen¹

---

¹ Lied 796: 2 uit het Liedboek (2013)